

ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ญอกมละบรินัน

ทะเบียนเลขที่ สช 54100038

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครอง
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมละบรินัน คำขอเลขที่ 53100073
ทะเบียนเลขที่ สช 54100038 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 23 ธันวาคม 2553

ประกาศ ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554

(นางปิจิตมา ธนสันติ)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

คำขอนี้มีผลตั้งแต่วันที่ขึ้นคำขอขึ้นทะเบียน 23 ธันวาคม 2553

30 ก.ย. 2556

ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ญอกมละบรินัน

- (1) เลขที่คำขอ 53100073 ทะเบียนเลขที่ สช 54100038
- (2) วันที่ยื่นคำขอ 23 ธันวาคม 2553 วันที่ขึ้นทะเบียน 23 ธันวาคม 2553
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน นางสาวอรรญา เจริญศิริพนา และชาวมละบริรวมทั้งสิ้น 12 คน
ที่อยู่ ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา เลขที่ 145 หมู่ 3 ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ
จังหวัดน่าน 55220
- (4) รายการสินค้า ถุงย้อมมละบริ

(5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ญอกมละบรินัน (YOK MLABRI NAN) หมายถึง ถุงย้อมของชาวมละบริที่ผลิตในเขตอำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ซึ่งทำจากเถาวัลย์(ตะแปด) ด้วยประสบการณ์ในเรื่องพืชพันธุ์ของชาวมละบริที่เป็นนักเดินป่าและภูมิปัญญาของชาวมละบริที่รู้ว่าเถาวัลย์ชนิดนี้มีความเหนียว ทนทาน เมื่อนำมาถักเป็นถุงย้อมตามกรรมวิธีที่สืบทอดต่อกันมา จะได้ถุงย้อมที่มีความเหนียวเป็นพิเศษสามารถใส่ของหนักได้

ลักษณะของสินค้า

- รูปทรง เป็นถุงย้อมรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน
- ลวดลาย ถุงย้อมมละบริมีช่องถักหรือด้ายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนช่องเล็กๆ ขนาดเดียวกันหมดทั้งใบ จากลักษณะการถักหรือการผูกทำให้เกิดปุ่มเงื่อนหรือปมเล็ก ซึ่งทำให้ถุงย้อมสวยงามและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของถุงย้อมมละบริ
- สีเส้น เป็นสีธรรมชาติจากใบไม้ เปลือกไม้ หรือรากไม้ ถุงย้อมอาจทำการสลับสีเป็นแถบตามแนวนอน ซึ่งเกิดจากการสลับสีเส้นเชือกขณะที่กำลังถัก เช่น ม่วงสลับขาว น้ำตาลสลับแดง หรือเขียวสลับขาว

กระบวนการผลิต

วัตถุดิบ

(1) เถาวัลย์(ตะแปด) เป็นไม้เถาเลื้อยพบได้ในบริเวณริมน้ำตามเชิงเขาในภาคเหนือ (เชียงใหม่ ลำปาง น่าน) เถาวัลย์(ตะแปด) ที่นำมาใช้ผลิตถุงย้อมนั้น ชาวมละบริหาจากแหล่งพื้นที่ป่าที่อยู่ไม่ไกลจากที่อาศัยซึ่งอยู่ในพื้นที่ของอำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

(2) พืชที่นำมาย้อมสีเส้นเชือก ใช้สีธรรมชาติจากต้นไม้ รากไม้ ใบไม้ หรือการผสมสีธรรมชาติเหล่านั้นกับขี้เถ้าสีธรรมชาติของถุงย้อมมละบริ ได้แก่

- สีแดง เป็นสีที่ได้จากรากไม้(ลำเขาวัว) โดยรากมีเนื้อในสีเหลือง ใช้มีดขูดให้ละเอียดผสมกับขี้เถ้าจะได้สีแดง
- สีฟ้า เป็นสีที่ได้จากไม้เถาเลื้อย(ทอสม) ยางของเถาเมื่อสัมผัสอากาศจะให้สีฟ้า นำไปมาบดให้ละเอียดผสมกับน้ำเล็กน้อยก่อนนำไปย้อม
- สีม่วง เป็นสีที่ได้จากเมล็ดผักปัง ที่เกษตรกรปลูกไว้เพื่อตัดยอดมาทำอาหาร
- สีเหลือง เป็นสีที่ได้จากขมิ้น ใช้เหง้าซึ่งมีเนื้อในสีเหลืองมาทาเส้นเชือก

การทำเส้นเชือกและย้อมสี

(1) **เส้นเชือก** นำเถาวัลย์(ทะเลปัด) มาผ่าซีกตามแนวยาว ลอกไส้ออกและขูดผิวสีเขียวทิ้ง ใช้เฉพาะเส้นใยสีขาว นำมามัดรวมกันและตากให้แห้ง(เบรททะเลปัด)

(2) **การปั่นเส้นเชือก** นำเส้นใยเถาวัลย์ที่ตากแห้งแล้วมาปั่น(ตีรเลต) โดยใช้วิธีการหมุนเส้นใยเถาวัลย์ไปในทิศทางเดียวกัน ปั่นไปจนสุดสายความยาวของเถาวัลย์ เมื่อต้องการต่อกับท่อนใหม่จะนำเส้นใยเถาวัลย์ชิ้นใหม่มาทาบ แล้วปั่นหรือหมุนเกลียวต่อไป จนได้เส้นเชือกที่ต่อกันเป็นเส้นยาว

(3) **การเก็บเส้นเชือก** นำเส้นเชือกที่ปั่นแล้วมาพันในกระสวย ที่ทำจากไม้ไผ่มีลักษณะเป็นง่าม ปลายแหลม ทั้งสองข้าง

(4) **การย้อมสี** นำเส้นเชือกที่ปั่นเสร็จแล้วมาย้อมสี โดยใช้วัตถุดิบเป็นสีธรรมชาติจากต้นไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ หรือ รากไม้ ทำตามกระบวนการของมละบริ ก่อนนำไปทาลงบนเส้นเชือก

การถักถุงย่ามและการทำสายสะพาย

(1) **การถักตัวถุงย่าม** ถุงย่ามมละบริมีลักษณะเด่นคือเป็นถุงย่ามที่มีช่องถักหรือตาสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนช่องเล็ก ๆ ขนาดเดียวกันทั้งใบ ด้วยขนาดของไม้ไผ่เล็ก ๆ เป็นเสมือนไม้ knitting เป็นตัวบังคับช่อง และเนื่องด้วยลักษณะของการถักหรือการผูกนี้เอง ทำให้เกิดปุ่มเงื่อนหรือปมเล็ก ๆ ซึ่งทำให้ถุงย่ามสวยงามและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของถุงย่ามมละบริ

(2) **สีสันทองถุงย่าม** ถุงย่ามมละบริอาจทำสลับสีได้ เช่น ม่วงสลับขาว น้ำตาลสลับแดง หรือเขียวสลับขาว การสลับสีจะมีลักษณะเป็นแถบตามแนวนอน ซึ่งเกิดจากการสลับสีเส้นเชือกขณะที่กำลังถัก ความมีสีสันทองถุงย่ามมีความเรียบง่ายจากการใช้สีของตามธรรมชาติมาเพิ่มความงาม

(3) **การทำสายสะพายหรือหูถูง** นำไม้ไผ่ทำเป็นโครงหรือตั้งฉากสี่เหลี่ยม นำเชือกหรือเถาวัลย์ที่พันไว้แล้วมาทำเป็นสายตรงให้ได้ตามขนาดของถุงย่าม และนำอีกเส้นหนึ่งพันกับเครื่องมือไม้ไผ่ ที่ลนไฟเหลาหัวท้ายให้เป็นเจียงแหลม ใช้จัดเส้นด้ายขึ้นลง(จวก) หรือไม้ไผ่สี่เหลี่ยมให้มากที่สุด โดยทำจากข้างล่างสลับเส้นตรงและสอดให้ควบเส้นตรงจากซ้ายขวาขึ้นไปเรื่อยๆ การทำสายถุงย่ามนี้ต้องพันเส้นยาวมากๆ ทำขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงฐานข้างบน สายถุงย่ามมีความกว้างประมาณ 1 นิ้ว ความยาวประมาณ 3-4 ฟุต ยาวพอที่จะใช้สะพายพาดไหล่หรือคล้องคอได้ และแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักสิ่งของที่อยู่ในถูง โดยจะผูกปลายแยกจากกันเป็น 2 แฉกเล็กๆ เสมือนเป็นเส้นสายที่นำมาตกแต่งถุงย่ามให้น่าดูยิ่งขึ้น

(4) **การทำปลายแฉกสายสะพาย** เพื่อให้เส้นเถาวัลย์ไม่หลุด โดยการนำปลายแฉกเส้นที่ทำไว้มาควั่นกันพอประมาณและมัดปลายสุดท้าย

(5) **การต่อสายสะพายกับปากถูง** นำสายสะพายที่เสร็จแล้ว วัดให้พอดีกับด้านข้างของถูงย่าม และเย็บติดกับปากถูงย่ามด้านในหรือด้านนอกก็ได้

(6) **ลวดลายปากถูง** การเสริมแต่งปากถูงย่ามด้วยการถักลวดลายให้เป็นห่วงเล็กๆ ซิดกันคล้องไปตามแนวนอนยาวตลอดปากถูง เพื่อแยกความแตกต่างของลายตัวถูงย่ามกับปากถูง และการถักส่วนบนของถูงย่ามนี้จะถักผูกยึดสายสะพายเข้ากับถูงย่ามอย่างกลมกลืนกัน

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลาก ให้ประกอบด้วยคำว่า

“ญอกมละบรินัน” และ/หรือ “YOK MLABRI NAN ”

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดน่านมีสภาพภูมิประเทศโดยรอบเป็นหุบเขาและภูเขาสูงชันมาก มีทิวเขาหลวงพระบางและทิวเขาฝิปันน้ำทอดผ่านทั่วจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นลูกคลื่นลอนชัน ที่ราบลุ่มน้อย มีพื้นที่เป็นป่าไม้มาก ด้วยสภาพนิเวศแบบภูเขาทำให้ดินในเขตลุ่มน้ำน่านตอนบนมีลักษณะเป็นดินทรายและดินที่เกิดจากการตกตะกอนเหมาะสมต่อการเกษตรน้อย

ชุมชนจำนวนมากอาศัยพื้นที่นั้นเพื่อทำการเกษตรเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะเขตพื้นที่ป่าเขาของจังหวัดน่าน มีชุมชนหลายกลุ่ม ทั้งชุมชนเกษตรในพื้นที่ราบและบนพื้นที่สูง รวมถึงชาวมลละบริที่อาศัยทรัพยากรจากผืนป่าด้วย

ลักษณะภูมิอากาศ มีความแตกต่างกันของฤดูกาล โดยอากาศจะร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน และหนาวเย็นในฤดูหนาว ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดพาความชุ่มชื้นมาสู่ภูมิภาค ทำให้มีฝนตกชุกในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ในฤดูฝน และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดพาความหนาวเย็นสู่ภูมิภาค ในเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ และในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศร้อน

ประวัติความเป็นมา

“ญอกมลละบริน่าน” หรือ **“ญอย่ามมลละบริ”** เป็นหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริหรือ มลาบริ มีความหมายว่า “คนป่า” มละ แปลว่า “คน” ส่วน บริ แปลว่า “ป่า” เป็นระยะเวลาช้านานแล้วที่ชนเผ่านี้ได้ดำรงชีวิตอยู่ในป่าตามแม่น้ำลำธาร และไหล่เขา โดยการใช้ใบตองกล้วยปามาปกปิดร่างกายแทนเสื้อผ้าตลอดจนใช้สร้างที่อยู่อาศัยเพื่อกันแดดกันฝน ชาวมลละบริหาหัวเผือกหัวมันตามบริเวณป่ามาบริโภค เพื่อประทังชีวิตของตนเอง และครอบครัว เมื่อใดที่แหล่งอาหารหมดและใบตองกล้วยเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ก็จะทำกรอพยพโยกย้ายหาแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยใหม่ต่อไปเรื่อยๆ และเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ได้อพยพมาจากเมืองไชยบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อราว 100 กว่าปีที่ผ่านมา และในปีพ.ศ.2551 มลละบริประมาณ 10 ครอบครัวได้อพยพมาอยู่บริเวณพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ไม่ต้องเร่ร่อนต่อไป โดยได้รับการส่งเสริมให้ดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เดิม

การถักญอย่ามมลละบริดั้งเดิม เป็นอาชีพที่ถือเป็นรายได้เสริมของผู้หญิงมละบริ ญอย่ามหรือ “ญอก” ทำจากเถาวัลย์หรือ “ทะแปด” ที่ขึ้นในที่ชื้นแฉะบริเวณแหล่งน้ำ ในพื้นที่จังหวัดน่าน มลละบริรู้จักเถาวัลย์ชนิดนี้ รู้ว่าเส้นใยมีความเหนียวและคงทน รู้ว่าต้นขนาดไหนจะตัดมาใช้เพื่อทำญอย่าม ผนวกกับภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมกันมารุ่นต่อรุ่น การถักญอย่ามมลละบริทำกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย คนสมัยก่อนจะใช้ยามใส่หัวเผือกหัวมันตัวตุ่น ยามใบหนึ่งมีอายุการใช้งานได้ 5-6 ปี ทำไว้ใช้กันเองหรือทำขึ้นเพื่อนำไปแลกของ ปัจจุบันมีการใช้น้อยลงเพราะมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งไม่ย้ายไปไหน จึงทอเพื่อขายให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ราคาของญอย่ามที่จำหน่ายประมาณ 200-500 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของญอย่าม จากภูมิปัญญาสู่การสร้างสรรคเป็นผลิตภัณฑ์ ที่บ่งบอกถึงคุณค่าของความเป็นหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริจังหวัดน่าน ที่ผลิตขึ้นด้วยความวิริยะอุตสาหะและด้วยภูมิปัญญาอย่างแท้จริง จึงเป็นที่รู้จักในชื่อ **“ญอกมลละบริน่าน”**

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตการผลิต ญอกมลละบริน่าน อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน รายละเอียดตามแผนที่

(8) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

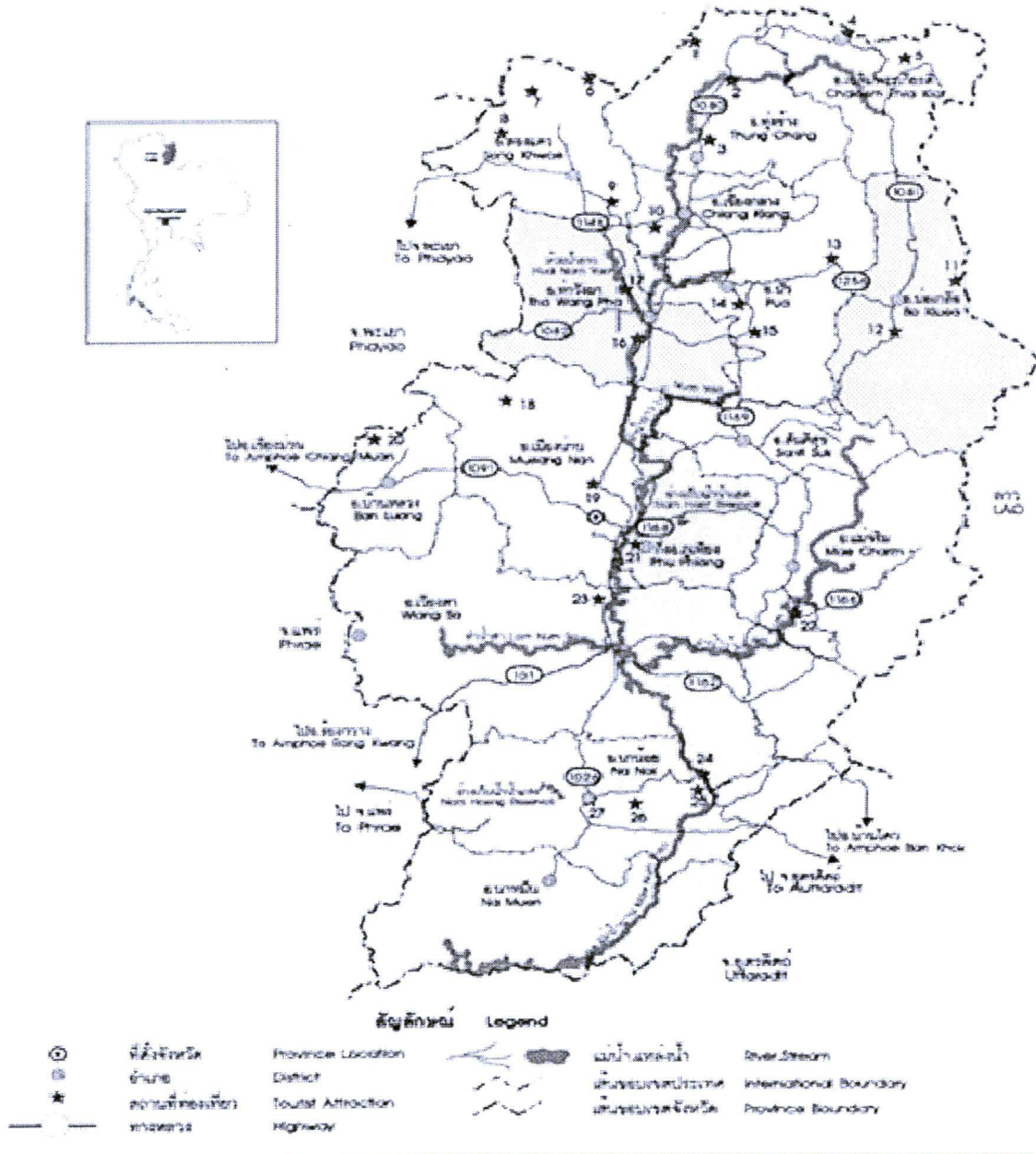
- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด
- (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่ประสงค์จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมลละบริน่าน
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมลละบริน่าน

(9) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) ญอกมลละบริน่าน จะต้องมีการผลิตในเขตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ตามกระบวนการผลิตข้างต้น

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตญอกมลละบริน่านรวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์ อุทยานละบริน่าน

ขอบเขตพื้นที่การผลิต อุทยานละบริน่าน ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน